

KİTAP TANITIMI

Teoriden Pratiğe Değerler Eğitimi

Editör: Mustafa Köylü, Nobel Yayıncılık, 1. Basım, Ankara Ocak 2016, 316 s.

İsmail Polat *

Son birkaç asırdır pozitivist düşüncenin hâkim olduğu eğitim sistemleri, öğrencilerin zihinsel ve bedensel gelişimleri üzerine odaklanmış, onların iç dünyalarını besleyen ahlaki ve manevi gelişimlerini gözlenemeyen ve ölçülemeyen nitelikte olduğu için göz ardı etmiştir. Ancak bu durum dünyayı daha yaşanılabilir bir yer haline getirmemiş, aksine insanlık, barış, huzur, sosyal adalet, paylaşma ve eşitlik gibi insani değerlere daha da ihtiyaç duyacak hale gelmiştir. Bunun neticesi olarak ülkeler ve uluslararası kuruluşlar eğitim programlarında değerler eğitimine daha fazla yer açmaya başlamıştır. 1990'lı yıllardan bu yana Batılı ülkeler kendi okullarında değişik adlarla anılsa da değerler eğitimine yer vermeye, UNESCO ise 1995 yılından itibaren uluslararası bir proje olarak "Yaşayan Değerler Eğitimi Programı"nı uygulamaya başlamıştır. Ülkemizde de Milli Eğitim Bakanlığı örgün eğitim kurumları için bir "Değerler Eğitimi" çalışması başlatmıştır. Ayrıca 2004 yılından itibaren ilk ve ortaöğretimdeki derslerin öğretim programları yeniden hazırlanırken her dersle ilişkilendirilebilecek değerler programlara dâhil edilmiştir. Milli Eğitim Bakanlığının attığı bu olumlu adımdan sonra, bu alandaki çalışmalar ivme kazanmış, değerler eğitimi pek çok araştırmancının konusu yapılmıştır.

Mustafa Köylü'nün editörlüğünde hazırlanan "Teoriden Pratiğe Değerler Eğitimi" başlığını taşıyan eser de, değerler eğitimi alanında, konunun hem teorik, hem de pratik boyutunu birleştirerek bir arada bulundurmaya amaçlamıştır. Bu eser sadece örgün eğitim kurumlarında görev yapanlar için değil, aileden başlamak üzere toplumun her kademesindeki insan ve kurumların faydalanabileceği bir kitaptır. Kitap temel olarak üç bölüme ayrılmıştır. Birinci bölümde değerler hakkında genel bilgi verilmeye, ikinci bölümde değerler eğitiminin verildiği yerlere

* İnönü Üniversitesi SBE Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi

değ inilmeye, üçüncü bölümde ise, temel İslami değerler açıklanmaya çalışılmıştır. Kitabın en sonunda ise, değerler eğitimcileri için örnek ders anlatımları eklenmiştir.

Giriş kısmında Köylü, değerler eğ itiminin önemine değ inmekte, değerler eğ itiminin niçin gerekli olduğ una dair önemli bulguları sebepleriyle anlatmaktadır. Yazar, ülkemizde son yıllarda değerler eğ itimi ile ilgili çalışmalardan bahsetmekte, fakat bu çalışmaların kapsayıcılığı ve uygulanabilirliği açısından istenilen düzeyde olmadığından hareketle bu alandaki bir ihtiyacı gidermek adına bir grup akademisyenle böyle bir kitabı yazmanın zaruretini belirtmektedir. Aynı zamanda modern eğ itim sisteminin eleştirildiği bu bölümde özellikle modern eğ itim sisteminin getirdiği ilerleme olarak kabul edilen teknolojik gelişmelerin sonuçlarının insan hafızasının alamayacağı derecede yıkıma ve tahribata yol açtığını somut örneklerle ortaya konmaktadır. Yine bu bölümde yazar, özellikle bir psikolog ve toplum bilimci olan Jean Twenge'ın aynı sorunları ele aldığı "Ben Nesli" kitabından alıntılar yapmaktadır.

Kitabın birinci bölümü "Değerlerin Tanımı, Özellikleri, İşlevi, Sınıflandırılması ve Diğer Kavramlarla İlişkisi" ana başlıkları altında Yakup Keskin tarafından yazılmıştır. Keskin, sosyal bilimlere Zaniecki tarafından kazandırılan değer kavramının kökeni ve ne anlama geldiğini belirttiikten sonra, değer kavramının bir terim olarak tanımlanabileceği gibi, insan, toplum, din ve ideoloji gibi farklı açılardan da tanımlanabileceğini belirtmektedir. Değerlerin, diğer kavramlarla olan ilişkisinin irdelendiği bu bölümde; "değer-inanç", "değer-norm", "değer-yargı", "değer-amaç-gaye", "değer-tercih", "değer-tutum", "değer davranış ilişkileri" konuları ele alınmaktadır. Keskin bu bölümde, değerlerin birbirinden bağımsız olmalarının düşünülmemeyeceğini, değerler arasında üstünlük ve öncelik durumuna göre bir hiyerarşinin var olduğunu belirtmektedir. Aynı zamanda değerlerin, sosyal pekiştiricilerle desteklenir veya etkisini kaybeder bir özelliğe sahip olduğunu, bu değerlerin toplumsal bir uzlaşa sonucunda oluştuğunu ve evrensel bir yapıya sahip olduğunu belirtmektedir. Yine farklı kuramcılarının değerler sınıflandırması, değer grupları ve değer tanımları bilgisi sunulmaktadır. Bu bağlamda değerler; "Zorlayıcılık ve Kurumsal İşlevleri Açısından, Ahlaki ve Geleneksel Değerler" başlığı altında; toplumsal, sosyal ve evrensel değerler şeklinde sınıflandırılarak tanımlanmaya çalışılmaktadır.

Birinci bölümün ikinci konusu olan "Din, Ahlak ve Değer" konusu Hasan Dam tarafından kaleme alınmıştır. Din-değer ilişkisinin irdelendiği bu konuda öncelikle dinin bir tanımı yapılmaya çalışılmaktadır. Ancak bölgeden bölgeye değişik yorum ve anlayışlarının olması hasebiyle herkesin kabul edeceği ortak bir din tanımının oldukça zor bir iş olduğu belirtilmektedir. Konunun devamında "ahlak" ve "değer" kavramlarına yapılmış farklı tanımlamalara yer verilmekte, özellikle ahlak denildiğinde akla ilk gelen şeyin insan davranışları olduğu fakat değer/değerlerin yapısı ve farklı değişkenlerle olan ilişkisi, çokça araştırılmasına rağmen tam olarak neyi içerdiğine ilişkin henüz bir netliğin sağlanamadığı belirtilmektedir. Sosyoloji, psikoloji, felsefe ve eğ itim bilimleri gibi farklı bilim dallarının ilgilendiği bir konu olmasından dolayı değer kavramının tek bir tanımının oldukça zor olduğu ifade edilmektedir.

Dinin en temel amacının insanlara dünya ve ahiret mutluluğunu kazandırmak olduğunu, dinin insanın yaşaması gereken ahlaki ilkeleri ve değerleri belirlemek ve bu ilkelere ve değerlere bağlı kalarak yaşamasını sağlamaya çalıştığı vurgulanmaktadır.

Birinci bölümün son konusu olan “Değer Eğitimi Yaklaşımları” yine Yakup Keskin tarafından yazılmış, bu konuda “değer”, “ahlak” ve “karakter eğitimi” kavramları açıklanmıştır. Yukarıda sayılan değer eğitimi yaklaşımlarına ilaveten “Vatandaşlık Eğitimi”, “İnsani Değerler Eğitimi”, “Cinsellik Eğitimi” ve “Demokratik Değerler Eğitimi” gibi sınıflandırmaların da yapıldığı belirtilmekte, ancak hangi yaklaşım ve yöntemden söz edilirse edilsin, değerler eğitiminin birtakım teknikleri öğrenerek hazır paket program ve etkinlikleri alıp sınıfta uygulamak yerine, insana bağlı, uygulamalı olarak yapılması gerektiğinin önemine vurgu yapılmaktadır.

Kitabın ikinci bölümünde, “Değerler Eğitiminin Verildiği Yerler” başlığı altında Mustafa Köylü, “Ailede Değer Eğitimi” konusunu irdelemekte bu çalışmada; ailenin tanımı ve temel fonksiyonları, değerler eğitimi açısından ailenin yeri ve rolü ile ebeveynlerin çocuklarına değerler eğitimi verirken nelere dikkat etmeleri gerektiğini belirterek konunun önemine dikkat çekmektedir. Köylü, tıpkı diğer eğitim şekillerinde olduğu gibi değerler eğitiminin de psikolojik ve pedagojik temellerinin olduğunu, bunun da en güzel uygulanacağı yerin ilk eğitim kurumu olan aile olduğunu belirtmektedir. Ancak bu konuda gerçek anlamda bir başarının sadece aile ile sınırlandırılmayacağını da özellikle vurgulamaktadır. Değerler eğitiminin bütün çevrelerce desteklenmesi ve bütün faaliyet alanlarını kapsayacak şekilde yapılması gerektiği belirtilmektedir. Köylü, değerler eğitimi konusunda batı dünyasındaki çalışmalardan faydalanabileceğimizi, ancak batının kültürel yapısı ile çocuk yetiştirme hedeflerinin bizimkiyle birebir örtüşmediğinden bu alandaki çalışmaların batı ahlak anlayışının üzerine değil, kültürel değerlerimiz üzerine bina edilmiş, Kur’an ve Sünnet temelli olması gerektiğini vurgulamaktadır.

İkinci bölümün ikinci konusu olan “Okulda Değerler Eğitimi”ni Mevlüt Kaya ve Osman Taşkın birlikte yazmıştır. Bu başlıkta okullarda değerler eğitiminin önemi, değerler eğitiminin kanun, düzenleme, öğretim programları ve örtük program gibi çeşitli açılardan ele alınması ile değerler eğitiminde öğretmenin rolü ve bu konuda karşılaşılan problemler üzerinde durulmaktadır. Bu konuda da günümüz aile yapısı ele alınmakta, aile yapısındaki olumsuz değişimler, medya, internet gibi iletişim araçlarının olumsuz etkileri ve çoğulcu bir toplum yapısına yönelme gibi nedenler incelenmekte, yine toplumun geleceğini belirleyen kadroların yetiştirildiği okulların değerler eğitimi açısından hayati bir öneme haiz olduğundan dolayı bu konuda yapılması gereken yöntem ve metodlar üzerinde durulmaktadır.

İkinci bölümün son konusu, İbrahim Turan ve Bayramali Nazıroğlu tarafından yazılmıştır. “Medyada Değerler Eğitimi” başlığı altında, medyada değerlerin yer alma biçimi ve medyanın değerler üzerindeki yıpratıcı etkisinden korunmak için yapılması gerekenler üzerinde durulmaktadır. Özellikle medyanın değerler üzerindeki bazı olumsuz etkilerine değinilmekte, ayrıca bu konuda günümüz dünyasında medyanın pek çok alanda belirleyici güce sahip önemli bir öğrenme aracı olduğu,

bunun yanında medya araçlarının etkilerinin her zaman olumlu olduğunu söylemenin mümkün olmadığı belirtilmektedir. Medyanın toplumsal ve kültürler yozlaşmayı tetiklediği, bireyler açısından, biyolojik, psikolojik ve sosyal bazı sorunlara yol açtığı gerçeği üzerine vurgu yapılmaktadır. Bilhassa toplumu ayakta tutan sosyal normlar, ahlaki değerler ve kültür aktarımı gibi önemli meselelerde medyanın olumsuz bir etken olduğu belirtilmektedir. Ayrıca medya araçlarının toplumun bilinçaltına sürekli enjekte ettiği tüketim, para, şöhret, özgürlük vb. kavramlar özellikle çocuk ve gençleri gerçeklerden uzak hayali bir dünyanın etrafında toplamakta; ahlak ve değer kavramlarının içindeki “iyi”, “güzel”, “doğru”, “yanlış” gibi temel unsurları alt üst ettiği belirtilmektedir. Bu noktada medya sahiplerinin ve RTÜK’ün büyük sorumluluğuna dikkat çekilmekle beraber beğeni ve tercihleri ile medyayı yönlendiren toplumun da bu konuda sorumluluk sahibi olduğu özellikle belirtilmektedir.

Kitabın üçüncü ve son bölümü “Temel Ahlaki Değerler” ana başlığı altında Bayramali Nazıroğlu, Ayşegül Gün, Ayşe İnan Kılıç ve Fatih Kaya’nın katkılarıyla hazırlanmıştır. Temel ahlaki kavramlardan olan adalet, doğruluk, alçakgönüllülük, sabır, estetik, şefkat/merhamet, sorumluluk, kanaat/şükür, ilim/hikmet/bilim, hoşgörü, iffet, sevgi/saygı, yardımlaşma, çalışma ve cesaret kavramları ele alınmakta, bu kavramların toplumsal dayanışma, barış ve huzurun teminatı olduğu vurgulanmaktadır. Özellikle bu kavramlara İslam’ın verdiği önem belirtilmekte, konu ile ilgili ayet, hadis ve menkıbelere yer verilmektedir. Konunun devamında günümüz dünyasında toplumsal uzlaşma ve huzuru teminat altına alan bu kavramların son zamanlarda içinin boşaltıldığı ve itibarsızlaştırıldığına dikkat çekilmekte, bu bağlamda temel ahlaki değerlerin yaşatılması için sorumluluk sahibi herkesin bu alanda çok ciddi çalışmalar yapmalarının zorunlu bir hale geldiği vurgulanmaktadır. Kitabın sonunda Faruk Kanger tarafından hazırlanmış “Değerler Eğitimi” derslerinde kullanılmak için uygulamalı örnek ders anlatımlarına yer verilmektedir.

Sonuç olarak editoryal bir çalışmanın ürünü olan “Teoriden Pratiğe Değerler Eğitimi” kitabı değerler eğitimi ile ilgilenenler için hem teorik hem de uygulamaya yönelik olarak kullanabileceği bir kılavuz kitap olma niteliğindedir. Zira ele alınan konular ilahiyatçı psikolog, eğitimci ve toplumbilimci yerli ve yabancı pek çok araştırmacının çalışmaları ve görüşleri ile de desteklenmeye çalışılmıştır. Kitabın bu şekilde değerler eğitimi alanına önemli katkı sağlayacağı söylenebilir.